

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

4. Марінов Є. А. Інноваційні технології у транспортній логістиці : економічний потенціал і виклики впровадження. Академічні візії. 2024. Вип. 30. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1367> (дата звернення: 20.05.2026).

5. Чередніченко О., Валацкене А. Інтелектуальні транспортні системи як інструменти управління транспортними потоками (на прикладі м. Києва). Містобудування та територіальне планування. 2022. № 80. С. 416–450.

6. Чобіток В., Літвінчик С. Системи інформаційного забезпечення транспортної логістики в підприємницькій діяльності. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2024. Т. 332. № 4. С. 14–21. DOI: 10.31891/2307-5740-2024-332-2

ДОРОЖ Ірина Анатоліївна

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розглянуто сутність і значення технології розвитку критичного мислення в контексті сучасної початкової освіти. Охарактеризовано внесок вітчизняних дослідників у розроблення проблеми формування критичного мислення школярів. Обґрунтовано універсальний і міждисциплінарний характер технології розвитку критичного мислення як інноваційної особистісно орієнтованої педагогічної технології. Доведено доцільність її впровадження вже на рівні початкової школи з огляду на психологічні особливості та інтелектуальні резерви дітей молодшого шкільного віку. Визначено провідні методи технології — проблемно-пошуковий і свідомо-комунікативний. Окреслено педагогічні умови ефективного формування критичного мислення учнів: створення доброзичливої атмосфери співпраці, залучення до парної та групової роботи, стимулювання самостійного пошуку й формулювання власних оціночних суджень.

Ключові слова: критичне мислення, молодші школярі, початкова школа технологія розвитку критичного мислення, особистісно орієнтоване навчання, інноваційні педагогічні технології, проблемно-пошуковий метод, педагогічні умови

Сучасне суспільство вимагає від освіти виховання компетентної та активної особистості. Саме досягнення кінцевого результату – розвиток особистості через призму формування життєво необхідних компетенцій націлена сучасна модель освіти. Впровадження нових освітніх технологій особистісно орієнтованого навчання, на нашу думку, це передумова активної пізнавальної діяльності учнів:

нестандартна, цікава, творча робота, яка пробуджує у дітей інтерес до знань та сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку. Однією з технологій, яка допомагає учню як засвоїти певний обсяг знань, так і сприяє розвитку його особистісних якостей, є технологія формування критичного мислення [3].

В українській педагогічній науці проблему розвитку критичного мислення школярів досліджували О. Белкіна-Ковальчук, І. Боднарчук, Т. Воропай, В. Косира, К. Костюченко, Л. Пироженко та ін. Активно досліджує питання розвитку критичного мислення саме у дітей молодшого шкільного віку О. Пометун, що знайшло відображення у численних її працях та створеній нею освітній платформі. Запорукою уведенням технології розвитку критичного мислення молодших школярів у освітній процес початкової школи є наукові дослідження Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Гончаренка, О. Савченко та ін. Мета статті — на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрити сутність і значення технології розвитку критичного мислення, обґрунтувати доцільність її впровадження в освітній процес початкової школи за-для ефективного формування критичного мислення здобувачів початкової освіти. Розвиток критичного мислення – стратегія універсальна, міждисциплінарна, дозволяє отримати такі освітні результати, як уміння працювати у різних галузях знань; здатність висловлювати свої думки усно і письмово, чітко та коректно стосовно оточуючих; формувати особисту точку зору на підставі осмислення різного досвіду, ідей та уявлень; вирішувати проблеми; самостійно займатися власною освітою; вміння співпрацювати та працювати у групі. Саме тому очевидною є життєва необхідність критичного мислення для вітчизняної освітньої системи.

Сьогодні вже неможливо навчати лише традиційно: у центрі навчально-виховної діяльності має бути учень, тобто той, хто навчається. Від його творчої активності в урочній діяльності – вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з учителем, учнями класу, від цього залежить успіх у свідомому оволодінні шкільною програмою. Сучасний педагог не тільки вчить, виховує чи розвиває, а співпрацює з учнями, навчаючись і самовдосконалюючись разом із ними. Тільки таким чином можна досягти мети – формування особистості, готової до життя у світі, здатної до навчання та самовдосконалення, до прийняття ефективних рішень. Передбачаючи рух та саморозвиток особистості, критичне мислення стає життєвою необхідністю, не єдиним шансом, який допоможе вистояти та перемогти в умовах інформаційного суспільства. Реформування освіти, на нашу думку, є спробою саме критично осмислити існуючу ситуацію та визначитися з пріоритетами державної політики у розвитку освіти [1, с. 495]. Розвиток критичного мислення – це дуже важливий аспект не тільки у навчальній діяльності, а й у повсякденному житті, де герої є реальними, а їх

вчинки – це дії людей. Навчити дітей мислити критично – значить правильно поставити питання, звернути увагу на правильне джерело, вчити робити висновки і знаходити рішення, для того, щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, поряд з розумним керівництвом з боку вчителя. Технологія формування критичного мислення є однією з інноваційних педагогічних технологій, яка забезпечує перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, тому що у ній увага переноситься на процес здобуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, які у свою чергу трансформуються у компетенції.

Як відомо, учні не набувають навичок критичного мислення автоматично. Вони формуються та розвиваються за певної систематичної організації. Системне введення цієї технології в школі призводить до того, що всі учні поступово опановують її не лише як навчальну технологію, уміння самостійно вчитися, критично мислити, а й використовувати свої знання у повсякденному житті. Саме завдяки критичному мисленню традиційний процес пізнання набуває індивідуальності і стає свідомим, безперервним та продуктивним. Вміння критично «просіювати» інформацію, перевіряти її на предмет достовірності та значущості, необхідні сучасній людині для досягнення успіху в житті розвиток критичного мислення допомагає учням не тільки під час роботи з інформацією у школі, а й стає основою для формування логічного мислення та міркування.

У психолого-педагогічній літературі потроху усталювалась думка про те, що розвиток критичного мислення як мінімум є можливим вже в учнів молодшого шкільного віці.

Зокрема, одним із фундаторів теорії розвитку критичного мислення Д. Клустером була сформульована думка, що «навіть у першокласників накопичено для цього достатньо життєвого досвіду і знань. Зрозуміло, розумові здібності дітей будуть ще вдосконалюватися при навчанні, але навіть малюки здатні думати критично і цілком самостійно (всі, у кого є діти, прекрасно це знають)» [2].

Розумовий розвиток дитини залежить від типу конструювання нового знання. Воно будується дорослим, що вже має сформований інтелект. Інтелектуальний розвиток визначається соціальними факторами – індивід змінюється соціальними відносинами.

Перехід до систематичного навчання в школі змінює орієнтування дитини в явищах дійсності, які її оточують. На донауковій стадії розвитку мислення дитина судить про зміни з егоцентричних позицій, але перехід до засвоєння нових способів вирішення проблем змінює свідомість дитини, її позицію в оцінці предметів та змін, що відбуваються з нею. Багато дослідників дотримуються думки, що у молодшому шкільному віці діти мають у своєму розпорядженні значні невикористані резерви розвитку. Вчені вважають, що рівень розвитку дітей перебуває у безпосередньому зв'язку із

застосовуваними методами навчання та виховання. Технологія розвитку критичного мислення є особистісно-орієнтованою, оскільки спрямована на створення предметних і комунікативних умов для розвитку самоцінних форм активності учнів, тобто. складання таких завдань, які розвивають, сприяють самостійному здобуттю знань, набуттю нового досвіду, доречному, усвідомленому застосуванню набутих знань на практиці. Переважними методами технології розвитку критичного мислення є проблемно-пошуковий та свідомо-комунікативний. Основною метою застосування проблемно-пошукового методу є не тільки формування у учнів необхідних знань, умінь та навичок, але й досягнення високого рівня розумового розвитку, розвиток здібностей до самонавчання, саморозвитку, самовиховання, формування особливого стилю розумової діяльності, дослідницької активності. Технологія пропонує систему конкретних методичних прийомів, яка може бути використана в різних предметних сферах і для учнів різних вікових груп. Критичне мислення формується та розвивається під час обробки інформації, вирішення завдань, проблем, оцінки ситуації, вибору раціональних способів діяльності, тому такі уроки, де це постійно відбувається, створюють плідні умови для формування та розвитку критичного мислення. Якщо ж планувати етапи уроку з використанням на них відповідних специфічних форм та методів технології формування та розвитку критичного мислення, то результат буде ще вищим.

Важливою педагогічною умовою формування критичного мислення учнів є створення зацікавленості та доброзичливої співпраці на уроці, активне залучення до парної та групової роботи. Вже починаючи з дитячих років дитину треба привчати формулювати свої думки, оціночні судження, переконання незалежно від інших. Тобто мислення може бути критичним лише тоді, коли воно має індивідуальний характер. Для розвитку позитивної самооцінки дитини молодшого шкільного віку дуже важливим є відчуття, що вона в результаті самостійного пошуку дійшла висновку, який наближається як вірний та іншими членами колективу, так і вчителем. Отже, критичне мислення – здатність особистості долати в собі схильність до однозначно-догматичного сприйняття світу, вміння аналізувати ту чи іншу проблему, користуватися інформацією з різних джерел, відрізняючи об'єктивний факт від суб'єктивної думки про неї, логічний висновок від упередженого припущення чи упередження вміння людини адекватно визначати причини та передумови проблем у її житті, готовність докласти зусиль до їх практичного (а не лише риторичного) подолання.

Список використаних джерел:

1. Євтух М. Б. Підготовки майбутніх учителів в Україні в умовах освітніх трансформацій у добу незалежності. Парадигми розвитку та тенденції реформування шкільної освіти в Україні у добу незалежності : колективна

монографія. [Електронне видання] / колектив авт. : Дічек Н. П., Саух П. Ю., Євтух М. Б., Бойченко М. І., Антонєць Н. Б., Загородня А. А., Шевченко С. М. ; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Н. П. Дічек. Київ : Педагогічна думка, 2022. 507 с.

2. Клустер Д. Що таке критичне мислення? Психологія. 2012. № 29. С. 3-8.

3. Як розвивати критичне мислення в учнів. Нова українська школа. 2017. URL : <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/>

ДРАГОНЕНКО Анна Олександрівна

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У МЕЖАХ ВИВЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасний етап розвитку юридичної освіти в Україні характеризується необхідністю формування нового типу правника, здатного не лише механічно застосовувати норми кримінального законодавства, а й аналізувати правові явища, оцінювати докази, виявляти суперечності у правозастосуванні та формувати самостійні юридичні висновки. У таких умовах критичне мислення стає одним із ключових елементів професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері кримінального права.

Кримінально-правові дисципліни мають особливе значення у формуванні аналітичних здібностей студентів, оскільки саме в межах цих дисциплін здійснюється оцінка суспільно небезпечних діянь, тлумачення кримінально-правових норм, аналіз судової практики та визначення меж кримінальної відповідальності. Критичне мислення дозволяє уникати формалізму у правозастосуванні, сприяє розвитку юридичної аргументації та забезпечує дотримання принципів законності, справедливості й верховенства права.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасна система юридичної освіти дедалі більше орієнтується на компетентнісний підхід, який передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й формування практичних навичок аналізу, оцінки та аргументації. Критичне мислення визначається як здатність особи аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, перевіряти аргументи та формувати обґрунтовані висновки.

У сфері кримінального права відсутність критичного мислення може призводити до помилкової кваліфікації кримінальних правопорушень, неправильного тлумачення кримінально-правових норм, необґрунтованого обвинувального акту та порушення прав людини. Саме тому формування критичного мислення є необхідною умовою підготовки сучасного юриста, слідчого, прокурора, адвоката та судді.

Vasyl Demchyna Project management of the implementation of intelligent transport systems for the safe regulation of logistics flows	Демчина Василь Управління проектами впровадження інтелектуальних транспортних систем для безпечного регулювання логістичних потоків	86
Iryna Dorozh Formation of critical thinking of primary school students through personally oriented learning technologies	Дорож Ірина Формування критичного мислення здобувачів початкової освіти засобами особистісно орієнтованих технологій навчання	90
Anna Drahonenko Critical thinking within the study of criminal law disciplines	Драгоненко Анна Критичне мислення у межах вивчення кримінально-правових дисциплін	94
Du Jingyi Forward thinking in art education: how visual perception shapes the creative potential of the student	Ду Цзіні Перспективне мислення в мистецькій освіті: як візуальне сприйняття формує творчий потенціал здобувача	97
Svitlana Dubenko Analytical approaches to assessing the risks of Ukraine's energy security in the context of systemic threats	Дубенко Світлана Аналітичні підходи до оцінки ризиків енергетичної безпеки України в умовах системних загроз	100
Mykola Dubinka Critical thinking as an educational outcome and professional guideline for the activities of a teacher at a higher education institution	Дубінка Микола Критичне мислення як освітній результат і професійний орієнтир діяльності викладача закладу вищої освіти	103
Mykyta Zhurenko Critical thinking as an important component of the digital competence of future computer science teachers	Журенко Микита Критичне мислення як вагомий складник цифрової компетентності майбутніх учителів інформатики	107
Olena Zabolotnia Developing critical thinking among teachers and students of a scientific lyceum	Заболотня Олена Розвиток критичного мислення вчителів та учнів наукового ліцею	110
Olha Zakurdaieva, Yuliia Lakhmotova Neuropedagogical Strategies for Developing Critical Thinking in	Закурдаєва Ольга, Лахмотова Юлія Нейропедагогічні стратегії розвитку критичного	113